

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Професійне самовизначення - це не тільки процес, але й певний період життя, який необхідно розглядати в контексті всієї біографії людини.

Соціальна психологія розглядає процес професійного самовизначення як взаємодію особистості та її соціального оточення, роблячи при цьому акцент на усвідомленні особистістю свого місця в групі, усвідомлення, яке супроводжується прийняттям чіткої позиції в групових взаємодіях та усвідомленні свободи діяти відповідно з ціннісними орієнтаціями групи у відносній незалежності від групового тиску, а також в руслі більш загальної для психології проблеми - соціалізації особистості, яка охоплює проблему взаємодії людини і суспільства в аспекті соціального формування, саморозвитку особистості. При цьому необхідно звернути увагу на вивчення конкретного життєвого шляху особистості, тих осередків мікро та макросередовища, через які вона проходила шлях свого розвитку.

На сучасному етапі визначилася тенденція розглядати професійне самовизначення в контексті особистісного та соціального самовизначення як їх важливу складову частину. Тобто мова йде про цілісне, динамічне вивчення впливу реальних груп і осіб, під впливом і при взаємодії з котрими особистість розвивається та самовизначається.

Незважаючи на велику кількість праць, які вивчають професійне самовизначення, досі нема єдиного загальноприйнятого визначення власне поняття "професійне самовизначення"; саме це, на нашу думку, є причиною різного тлумачення цього процесу, а також саме це визначило підхід дослідників до вирішення питання про термін та критерії завершення професійного самовизначення. Так, для одних критерієм завершеності професійного самовизначення є вступ до навчального закладу або вихід на роботу, для інших часові рамки цього процесу розширені до моменту закінчення навчання в конкретній професії та до початку трудової діяльності, побутує думка, що професійне самовизначення завершується підготовкою спеціаліста згідно з соціальним еталоном, критерій - диплом про закінчення навчання, цікавою є думка, що допоки людина хоча б у думках допускає можливість зміни навчального закладу або місця роботи, говорити про завершення професійного самовизначення рано, це ще процес, а вибір професії та опанування нею - це лишень етап цього складного процесу. Не можна акцентувати увагу на виборі професії, бо сам процес вибору - не поодинокий акт і може виникати впродовж життя людини, вибір професії - це не тільки вибір того чи іншого виду діяльності, а й поряд із визначенням свого покликання ще й вибір відповідного життєвого шляху, місця в процесі суспільного виробництва, засіб включення в життя соціального середовища, незалежний від вікових рамок. Сам вибір хоч і є дуже відповідальним і потребує від людини високого ступеня розвитку особистості, рівня її зрілості, не можна назвати професійним самовизначенням тому, що це тільки

соціальна орієнтація на конкретний професійний статус, який в майбутньому необхідно буде конкретизувати шляхом вибору спеціальності, місця роботи та інше.

Аналіз наукових підходів до процесу професійного самовизначення молоді дозволяє висунути кілька положень, котрі ще мають знайти наукове роз'яснення. Це, насамперед: розуміння особистістю необхідності, значення та шляхів професійного самовизначення, формування мотивації самовизначення, самооцінка профпридатності, готовність до професійної діяльності, самоаналіз і формування особистісних якостей та відповідність власного особистісного розвитку професійним вимогам.

Показником особистості, яка вже самовизначилася, є усвідомлення себе як суб'єкта, готового здійснювати соціально значиму діяльність та самовдосконалення цієї діяльності, здатного організувати власний життєвий шлях, стати дослідником свого минулого, теперішнього та майбутнього, себе в часі як суб'єкта життєдіяльності та життєтворчості. Процес професійного самовизначення не можна розглядати окремо від загального шляху розвитку особистості, як не можна визначити специфіку цього процесу у відриві від конкретної діяльності, конкретної професії. Таким чином, на різних етапах самовизначення в залежності від діяльності повинен змінюватися зміст процесу, сукупність цілей, на досягнення якого спрямована активність суб'єкта

У період перебудови вищої школи особливого значення набуває поглиблене вивчення проблеми суб'єктивного фактору навчання, індивідуалізація навчання та виховання, враховуючи рівень розвитку особистісних та професійних якостей кожного студента.

Процес навчання у ВНЗ повинен формувати у студента важливий мотив, який забезпечує успіх в оволодінні діяльністю, усвідомлення необхідності реалізувати себе саме в цій професії. Управління процесом професійного становлення особистості студента, формування готовності до вибраної діяльності стане набагато успішнішим, якщо будуть враховані найважливіші механізми цього процесу, до числа яких, насамперед, належить формування професійної самосвідомості особистості. Уява студента про себе як про майбутнього спеціаліста-професіонала є основою самоконтролю, саморегуляції поведінки, самовиховання, планування діяльності з розрахунку своїх можливостей.

Звичайно, вирішення цієї проблеми неможливе без ретельного вивчення та переосмислення соціально-психологічних закономірностей взаємодії особистості та суспільства, індивідуального та колективного, її залежності від колективу і її свободи в ньому. Кожний окремий індивід накладає свій відбиток, вносить щось неповторне у функціонування життєвих для даного суспільства або соціальної групи засобів життєдіяльності, в яких найбільше проявляються його індивідуальні потреби та індивідуальна своєрідність, міра її оптимального уособлення від соціуму, хоча ця міра сама також соціально детермінована.